tyje. Pastačius bažnyčią paviršius buvo išlygintas ir pakeltas, spėjama iki H_{abs} 26,35–26,95 m (aukščiau būta bažnyčios Š pusėje). Tuo tarpu vidinė galerija statyta vėliau, manoma, kad tuo metu kieme (galerijos vietoje) paviršius buvo apie H_{abs} 26,33 m. Kiek laiko praėjo nuo bažnyčios pastatymo iki galerijos statybos, neaišku.

The Bernardine monastery and the Church of St. George the Martyr in Kaunas

In 2009 85 m^2 was excavated in 3–15 m^2 trenches in the vicinity of Kaunas's Church and monastery of St. George. During the investigation, 35 complete graves and the remains of 2 graves (a total of 37 graves) were discovered. The graves were preliminarily dated to the late 16th – first half of the 17th century. The graves were not characterised by grave goods but several graves contained amber (grave 10) and glass (grave 15) beads, medallions with images of saints (graves 13, 14, and 23), small fabric decorative elements of more ornate clothing or hats (graves 6, 19, and 21). Grave 13 contained a wooden rose and grave 14 bronze artefacts and 105 billon shillings from the first half of the 17th century (Fig. 1). The individuals had been buried in coffins or wound in a sheet. Some of the graves contained charcoal (graves 11, 17 and 21).

On the basis of the cultural layer, which was not very complex and did not yield much information, the historical ground surfaces around the structures managed to be determined. The lower level discovered in trench I was probably formed during the 10th–13th centuries. When the church began to be built, the ground surface was H_{abs} 25.96–26.0 m. After construction was completed, the surface was levelled and raised to H_{abs} 26.35–26.95 m. The sudden change in the initial surface to H_{abs} 25.40 and 24.15 m that is visible in trenches I and IX shows that a terrace was lowered here by about 1.4–2.3 m. This lowering was used in creating the basements in the SW and W parts of the monastery building.

Donatas Butkus

Kretingalės evangelikų liuteronų bažnyčios aplinka

2009 m. lapkričio mėnesį buvo atlikti archeologiniai žvalgomieji tyrimai Kretingalės evangelikų liuteronų bažnyčios (S531, unikalus kodas 16029) paminklinėje teritorijoje (Klaipėdos r.). Archeologinių žvalgomųjų tyrimų tikslas buvo nustatyti buvusio šventoriaus tvoros pamatų vietą.

Kretingalės evangelikų liuteronų bažnyčios pastatas yra Kretingalės miestelio centre, plento Kretinga–Klaipėda R pusėje. Šventorius susiformavo XVII a. viduryje, mūrinė bažnyčia pastatyta 1740 m. (žr. Genienė Z., Valančiūtė J., Kretingalės gyvenvietės senoji dalis. Istoriniai tyrimai, Klaipėda, 1996 m., *UAB Restauravimo centro archyvas*, f. 2, b. 1570, p. 1). Istorinių tyrimų autorės rėmėsi archeologo R. Sprainaičio išvadomis, padarytomis po 1992 m. atliktų Kretingalės evangelikų liuteronų bažnyčios archeologinių žvalgomųjų tyrinėjimų. Pastato viduje rasta žmonių palaidojimų iš XVII ir XVIII a., o „istoriniuose šaltiniuose minima ankstesnioji (medinė) bažnyčia buvo šioje pat vietoje" kaip ir 1740 m. statyta mūrinė bažnyčia (žr. Sprainaitis R., Kretingalės bažnyčia Klaipėdos raj. Žvalgomųjų archeologinių tyrimų I etapas, Klaipėda,

1993 m., *MLIM archyvas*, AS 126, pg. 8014, p. 8–9).

Kretingalės evangelikų liuteronų bažnyčios paminklinė teritorija užima 0,38 ha. Jos PV pakraštį juosia 0,13 ha dydžio apsaugos nuo fizinio poveikio zona. 1991 m. buvo nustatyta paminklinė teritorija apie bažnyčios pastatą. Tuomet vadovautasi prielaida, kad XIX a. statyta šventoriaus tvora neapėmė ankstyvesniųjų sunykusių palaidojimų.

2009 m. archeologinių žvalgomųjų tyrimų metu Kretingalės evangelikų liuteronų bažnyčios paminklinėje teritorijoje buvo iškastas vienas 2,5x2 m dydžio ir 1,15 m gylio šurfas. Jis kastas paminklinės teritorijos PV pakraštyje, 10,7 m atstumu į PV nuo bažnyčios fasado. Šurfo PR kraštinė yra vienoje linijoje su bažnyčios pastato PR siena. Bažnyčios pastatas galais orientuotas į ŠR–PV 70–250° kryptimi. Šurfe 0,64–1,15 m gylyje aptiktas į apačią platėjantis didesnių (43x55 cm, 50x38x18 cm, 63x43 cm, 73x57x30 cm) ir mažesnių (nuo 6x9 cm, 12x13 cm iki 33x30 cm, 35x16 cm ir panašiai) lauko riedulių, rištų moliu, pamatas. Atidengto pamato P dalis nuardyta XXI a. pradžioje klojant ir vėliau remontuojant ryšių liniją. Pamatas, kurio plotis ties pagrindu siekia 2,8 m, ilgąja ašimi tęsiasi PR–ŠV (160–340°) kryptimi ir yra lygiagretus PV bažnyčios fasadui. Šurfe surasto pamato liekanas galima vertinti kaip 1971 m. nugriautos šventoriaus tvoros vietą. Ji atitinka liudininkų nurodytą vietą bei ikonografinę medžiagą. Liudininkų teigimu, lauko riedulių tvora buvusi neaukšta (iki 60 cm?) ir atrodžiusi tarsi sukrauta ant žemės paviršiaus. Atrastų pamatų paskirtį patvirtina ir tai, kad pamato liekanos mažiausiai porą kartų buvo užpiltos atvežtiniu žvyro ir vėliausiai juodžemio sluoksniais. Atkasta tvoros pamatinė dalis nuardyta ir išsaugota, dėl ko šurfo gilinimo darbai sustabdyti ir archeologiniai žvalgomieji tyrimai užbaigti.

Kretingalės miestelio evangelikų liuteronų parapijos bendruomenės iniciatyvinė grupė buvusio šventoriaus teritorijoje nustatė ir surado dalies antkapinių paminklų akmeninius pamatus. XX a. 8 deš. pradžioje buvo pakeista bažnyčios pastato paskirtis ir nuversti antkapiniai paminklai. Pastarųjų pamatinės dalys buvo suverstos į duobę, iškastą šventoriaus teritorijoje, į ŠV nuo bažnyčios. Liudininkų nurodytoje vietoje aptiktos ir iškeltos ant žemės paviršiaus 4 antkapių pamatų liekanos.

The vicinity of the Kretingalė Evangelical Lutheran church

During a 2009 field evaluation of the memorial territory of the Kretingalė Evangelical Lutheran church, a 5 m^2 test pit was excavated on the SW edge and stone foundations bound with clay and created at the turn of the 20th century were discovered in it. The fieldstone foundations are the remains, covered with gravel and black earth in the second half of the 20th century, of the fence that enclosed the churchyard. The aboveground part of the fence was demolished in 1971.

Algirdas Juknevičius

Pažaislio Kamaldulių vienuolyno pietinė oficina

2009 m. Pažaislio Kamaldulių vienuolyno ansamblio dalies (1352) P oficinoje (22333) T. Masiulio gatvėje 31 (Kauno miestas) buvo kasinėta 8,1x8 m dydžio vidurinė oficinos pa-